

CENTRALNA BANKA
CRNE GORE

MAKROEKONOMSKI IZVJEŠTAJ CENTRALNE BANKE CRNE GORE I kvartal 2024. godine

Podgorica, 2024. godine

IZDAVAČ	Centralna banka Crne Gore Bulevar Svetog Petra Cetinjskog br. 6 81000 Podgorica telefon +382 20/664-997, 664-269 fax +382 20/664-576
INTERNET STRANICA	http://www.cbcg.me
SAVJET CENTRALNE BANKE	dr Irena Radović, guvernerka dr Nikola Fabris, viceguverner dr Zorica Kalezić, viceguvernerka dr Milorad Jovović Ruždija Tuzović
GRAFIČKA PRIPREMA	Nikola Nikolić Nikola Marđonović

Molimo korisnike ove publikacije da prilikom korišćenja podataka iz Izvještaja obavezno navedu izvor.

SADRŽAJ

MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE U CRNOJ GORI	7
1. REALNI SEKTOR	11
1.1. Bruto domaći proizvod	13
1.2. Djelatnosti	14
1.3. Cijene	21
1.4. Tržište rada	25
2. MONETARNA KRETANJA	31
2.1. Najvažnija kretanja u bankarskom sektoru	33
2.2. Kamatne stope banaka	52
2.3. Mikrokreditne finansijske institucije	55
2.4. Faktoring društva	58
2.5. Društva za otkup potraživanja	59
2.6. Investiciono-razvojni fond	59
3. EMISIJA DRŽAVNIH ZAPISA	61
4. TRŽIŠTE KAPITALA	65
5. FISKALNI SEKTOR	69
5.1. Javne finansije Crne Gore	71
5.2. Budžet Crne Gore	73
5.3. Lokalna samouprava	76
5.4. Državni fondovi	78
6. DRŽAVNI DUG	81
6.1. Unutrašnji državni dug	84
6.2. Spoljni državni dug	85
6.3. Izdate državne garancije	87
6.4. Otplata državnog duga	88
7. EKSTERNI SEKTOR	89
7.1. Platni bilans	91
7.2. Spoljni dug	101
7.3. Međunarodna investiciona pozicija	103
8. MEĐUNARODNA EKONOMIJA	105
8.1. Globalna ekonomska i finansijska kretanja	107
8.2. Eurozona	110
8.3. Region	112
9. NAJZNAČAJNIJI DOGAĐAJI	115
10. PRILOZI	119

PREGLED MAKROEKONOMSKIH POKAZATELJA

	2023.	Q1 2024.	%
REALNI SEKTOR			
BDP (u tekućim cijenama, u milionima eura) ¹	6.847,12	1.354,01	
Industrijska proizvodnja (u odnosu na isti period prethodne godine) ²	6,4	4,9	
Proizvodnji šumskih sortimenata iz državnih šuma (u odnosu na isti period prethodne godine) ²	28,1	0,7	
Građevinarstvo (u odnosu na isti period prethodne godine-mjereno efektivnim časovima) ²	-4,0	0,5	
Zaposlenost			
Broj zaposlenih (decembar, mart)	246.449	251.108	
Broj nezaposlenih (decembar, mart)	39.942	37.128	
Stopa inflacije			
Potrošačke cijene godišnja stopa (decembar, mart)	4,3	5,5	
Prosječna zarada bez poreza i doprinosa (prosjeak za period) ²	792	822	3,79
MONETARNI SEKTOR (u milionima eura)³			
Ukupni depoziti	5.473,2	5.333,3	-2,56
Depoziti nefinansijskog sektora	1.757	1.578	-10,22
Depoziti stanovništva	1.900,8	1.860,0	-2,15
Depoziti opšteg nivoa države	398,0	424,5	6,65
Centralna vlada	246,8	251,5	1,92
Lokalna vlada	147,7	169,8	14,98
Fondovi socijalne sigurnosti	3,6	3,1	-11,57
Depoziti finansijskog sektora	44,6	48,8	9,31
Depoziti nevladinih i drugih neprofitnih organizacija	82,5	81,7	-0,95
Depoziti nerezidenata	1.290,1	1.340,8	3,93
Ukupni krediti	4.095,2	4.259,6	4,01
Kreditni nefinansijskom sektoru	1.310,6	1.363,6	4,04
Kreditni stanovništvu	1.689,9	1.744,5	3,23
Kreditni opštem nivou države	311,9	303,0	-2,83
Centralna vlada	284,2	275,7	-3,01
Lokalna vlada	27,6	27,3	-0,96
Fondovi socijalne sigurnosti	0,0	0,0	-
Kreditni finansijskom sektoru	43,3	48,7	12,26
Kreditni nevladinih i drugim neprofitnim organizacijama	7,0	4,8	-31,03
Kreditni nerezidentima	732,5	795,0	8,53
EMISIJA DRŽAVNIH ZAPISA			
Prosječna kamatna stopa na 91-dnevne državne zapise, poslednja	3,75%		
Prosječna kamatna stopa na 182-dnevne državne zapise, poslednja	3,50%		
Prosječna kamatna stopa na 273-dnevne državne zapise, poslednja	4,00%		
TRŽIŠTE KAPITALA			
Promet na berzi (u milionima eura) ²			
Montenegro berza	12,26	0,89	
Berzanski indeksi			
MNSE10	1.063,32	977,96	-8,03
MONEX	15.583,13	14.701,86	-5,66
FISKALNI SEKTOR (u milionima eura)			
Tekući prihodi ⁴	2.941,3	606,9	
Izdaci ⁴	2.900,1	544,5	
Suficit/deficit ⁴	41,2	62,3	
Eksterni državni dug (u milionima eura) ⁵	3.517,29	4.156,65	18,18
Unutrašnji državni dug (u milionima eura) ⁵	542,62	511,29	-5,77
Dug lokalne samouprave (u milionima eura) ⁵	66,9		
EKSTERNI SEKTOR²			
Saldo tekućeg računa (u milionima eura) ²	-791,26	-434,79	
Trgovinski bilans	-2.985,66	-677,76	
Bilans usluga	1.687,67	114,96	
% pokriva trgovinskog deficita sa ostalim saldima	73,50	35,85	
Saldo tekućeg računa u % od BDP-a	-11,56		

¹ Izvor: Za 2023. preliminarni podaci MONSTAT-a na osnovu kvartalnih procjena BDP-a.

² Podaci za I-XII 2023. i I-III 2024. godine.

³ Od juna 2018. godine podaci u okviru monetarne statistike sastavljaju se u skladu sa novom metodologijom (https://www.cbcg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_publicacije/statistika/metodologija_2018.pdf).

⁴ Tekući prihodi i izdaci budžeta, državnih fondova i lokalnih samouprava.

⁵ Shodno novom Zakonu o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, koji je donijet u 2014. struktura javnog duga je promijenjena. Javni dug je definisan kao dug centralnog nivoa države (državni dug) i lokalnog nivoa (dug lokalne samouprave). Dug lokalnih samouprava isključen je iz strukture unutrašnjeg državnog duga, dok sa druge strane, u unutrašnji dug je dodat iznos koji se odnosi na dug pravnim licima i privrednim društvima. U skladu sa novim Zakonom, u kvartalnim izvještajima prikazuje se državni dug, dok se u godišnjem izvještaju prikazuje javni dug.

MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE U CRNOJ GORI

Crnogorska ekonomija, prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, ostvarila je u prvom kvartalu 2024. godine realni rast BDP-a od 4,4%, u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Tome je najviše doprinijelo povećanje lične potrošnje domaćinstava, bruto investicija u osnovna sredstva i promjena u zalihama. Raspoloživi statistički pokazatelji ukazuju na rast ukupne industrijske proizvodnje, većine vidova saobraćaja, rast trgovine, kao i aktivnosti u građevinarstvu i šumarstvu, dok su visoka baza iz prethodne godine i lošiji rezultati u zimskoj sezoni, usljed nedostatka sniježnih padavina, doprinijeli padu dolazaka i noćenja turista. Evidentirano je i poboljšanje na tržištu rada, sa značajnim rastom broja zaposlenih i smanjenjem nezaposlenih.

Prema podacima MONSTAT-a, potrošačke cijene, u periodu januar - mart 2024. godine, u prosjeku su bile više za 4,7% u poređenju sa istim periodom prethodne godine, dok su cijene u martu u odnosu na isti mjesec prethodne godine bile više u prosjeku za 5,5%, a stopa inflacije u martu u odnosu na kraj prethodne godine je iznosila 1,5%.

Ukupna industrijska proizvodnja u prvom kvartalu, prema podacima MONSTAT-a, zabilježila je rast od 4,9% u odnosu na uporedni period prethodne godine. Rast proizvodnje je evidentiran u sektorima prerađivačka industrija od 23,0% i vađenje ruda i kamena od 19,7%, dok je, kao rezultat visoke baze iz prethodne godine i lošijih hidroloških uslova, zabilježen pad u sektoru snabdijevanje električnom energijom, gasom i parom od 10,5%. Sektor građevinarstva bilježi rast vrijednosti izvršenih građevinskih radova za 3,49%, odnosno rast efektivnih časova rada za 0,54%.

Rezultati u oblasti saobraćaja pokazuju pozitivan trend u većini vidova transporta. Prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, u prvom kvartalu 2024. godine, u odnosu na isti period prethodne godine prevoz putnika bilježi rast i to: u željezničkom saobraćaju za 6,80%, drumskom za 3,20% i prevozu putnika na aerodromima za 5,03%. Kod prevoza robe u ovom periodu zabilježen je rast kod željezničkog za 43,36% i drumskog saobraćaja za 18,14%, dok je kod prometa robe na aerodromima evidentiran pad od 2,17%. Rast je ostvaren i u oblasti unutrašnje trgovine na malo, i to 6,7% izraženo u stalnim, odnosno 10,9% u tekućim cijenama. U istom periodu ostvaren je blagi rast i u šumarstvu, posmatrano na osnovu podataka o proizvodnji šumskih sortimenata u državnim šumama, koja bilježi rast od 0,7%.

U sektoru turizma, nakon rekordnih rezultata u prethodnoj godini, zabilježen je pad dolazaka i noćenja turista. Prema podacima MONSTAT-a, Crnu Goru je u prvom kvartalu posjetilo 192.215 turista, koji su realizovali 1,32 miliona noćenja, što je manje za 11,98%, odnosno 19,12% na godiš-

njem nivou. Ipak, u poređenju sa pretkriznom 2019. godinom, broj dolazaka turista bio je veći za 15,33%, a broj noćenja za 104,24%. Pri tome su stope godišnjeg pada dolazaka i noćenja stranih turista iznosile 12,68% i 20,14%, dok je u odnosu na uporedni period rekordne 2019. godine broj dolazaka i noćenja stranih turista bio veći za 15,06% odnosno za 113,33%.

U platnom bilansu Crne Gore, prema preliminarnim podacima za prvi kvartal 2024. godine, deficit tekućeg računa iznosio je 434,79 miliona eura i bio je veći za 64,26% u odnosu na uporedni period 2023. godine. Rast deficita tekućeg računa posljedica je rasta deficita na računu roba, kao i pada suficita na računima usluga, primarnih i sekundarnih dohodaka. Na finansijskom računu zabilježen je neto priliv kapitala u iznosu od 303,15 miliona eura. Kretanja na ovom računu karakteriše neznatno manji neto priliv po osnovu SDI, kao i povećanje neto odliva na računu ostalih investicija, dok je na računu portfolio investicija zabilježen neto priliv kao rezultat emisije euroobveznica tokom prvog kvartala 2024. godine.

U posmatranom periodu spoljnotrgovinski deficit iznosio je 677,76 miliona eura i bio je veći za 18,41% u odnosu na uporedni period, kao posljedica povećanja uvoza uz istovremeni pad izvoza roba. Uvoz roba iznosio je 834,48 miliona eura i bio je veći za 31,54 miliona eura ili 3,93%, što je u najvećoj mjeri rezultat povećanja vrijednosti uvoza drumskih vozila, kao i medicinskih i farmaceutskih proizvoda. Izvoz roba iznosio je 156,73 miliona eura i bio je manji za 73,82 miliona eura ili 32,02%. Zabilježeni pad većim dijelom je posljedica pada izvoza električne energije. Uprkos rastu uvoza, ukupna robna razmjena sa inostranstvom smanjena je za 4,09% u odnosu na uporedni period.

Na računu usluga zabilježen je suficit u iznosu od 114,96 miliona eura, što je za 22,25 miliona eura manje nego u uporednom periodu, a rezultat je pada prihoda od transportnih usluga, kao i usluga turizma. Ukupni prihodi od usluga iznosili su 360,62 miliona eura, što predstavlja pad od 78,72 miliona eura ili 17,92%, dok su rashodi iznosili 245,66 miliona eura i bili su manji za 18,69%. Prihod od transportnih usluga, čiji se najveći dio odnosi na transport cjevovodima i prenos električne energije, iznosio je 130,93 miliona eura (pad od 32,06%). Procijenjeni prihodi od putovanja - turizma iznosili su 94,46 miliona eura, što je manje za 20,57% u odnosu na uporedni period. Na računu primarnog i sekundarnog dohotka realizovan je suficit u iznosu od 28,75 miliona eura, odnosno 99,26 miliona eura, što je za 39,02% manje, odnosno za 19,53% manje u poređenju sa prvim kvartalom prethodne godine. Zabilježena kretanja rezultat su manjeg priliva po osnovu ličnih transfera, kao i većeg odliva po osnovu isplaćenih dividendi i plaćenih kamata.

Neto priliv SDI iznosio je 117,55 miliona eura, što predstavlja neznatan pad od 1,08% u odnosu na uporedni period. Ukupan priliv SDI iznosio je 208,81 milion eura (pad od 0,76%). Priliv po osnovu dužničkih ulaganja (interkompanijski dug) iznosio je 75,39 miliona eura i povećan je za 6,20%, dok su vlasnička ulaganja iznosila 129,94 miliona eura i zabilježila su neznatan pad od 0,87% u odnosu na uporedni period. U strukturi vlasničkih ulaganja, 93,81 milion eura se odnosilo na priliv po osnovu ulaganja u nekretnine (pad od 10,96%), dok je priliv po osnovu investicija u preduzeća i banke iznosio 36,13 miliona eura (rast od 40,49%). Priliv SDI u formi ostalih investicija, odnosno priliva po osnovu povlačenja ulaganja iz inostranstva, iznosio je 3,48 miliona eura (pad od 58,37%).

Prema preliminarnim podacima, ukupni spoljni dug Crne Gore na kraju prvog kvartala 2024. godine iznosio je 9.742,39 miliona eura. U odnosu na kraj prethodne godine povećan je za 699,51 milion eura, više usljed povećanja javnog duga (za 639,92 miliona eura), nego povećanja duga privatnog sektora (za 59,59 miliona eura). U strukturi spoljnog duga Crne Gore 43,72% ili 4.259.25

miliona eura odnosilo se na dug javnog sektora, dok se 56,28% ili 5.483,14 miliona eura odnosilo na dug privatnog sektora. U valutnoj strukturi ukupnog spoljnog duga dominirao je euro sa oko 95% učešća, što devizni rizik zemlje čini relativno niskim imajući u vidu da je euro u Crnoj Gori zvanično sredstvo plaćanja.

Tokom posmatranog perioda, zabilježeni su pozitivni trendovi na tržištu rada. Broj zaposlenih, prema podacima MONSTAT-a, iznosio je u prosjeku 248.882, što predstavlja rast od 7,07% na godišnjem nivou. Povećanje broja zaposlenih zabilježeno je u svim sektorima, od čega su najveći rast zabilježili sektori poslovanje sa nekretninama 14,89% i građevinarstvo 14,09%, a najmanji državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje 0,29% i poljoprivreda šumarstvo i ribarstvo 0,66%. U istom periodu, broj registrovanih nezaposlenih lica, prema podacima Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, u prosjeku iznosio je 37.768 ili 14,99% manje na godišnjem nivou. Stopa registrovane nezaposlenosti je na kraju marta 2024. godine iznosila 12,88% i manja je za 2,86 pp¹ u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Prema podacima MONSTAT-a, zabilježen je rast zarada. Prosječna bruto zarada u Crnoj Gori iznosila je 1.027 eura, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila 822 eura, i u odnosu na prvi kvartal prethodne godine porasle su za 7,43%, odnosno 6,75%.

Javne finansije, tokom prva tri mjeseca 2024. godine, obilježili su povećana naplata javnih prihoda i povećanje realizovanih javnih rashoda u odnosu na isti period prethodne godine, dok su, u poređenju sa planom, prihodi zabilježili rast, a rashodi pad.

Procjenjuje se da je rast naplate prihoda pretežno rezultat poboljšanja poreske discipline i ostvarenih rezultata privrednih subjekata u prethodnoj godini, odnosno povećanja prihoda po osnovu naplate poreza na dobit pravnih lica. Takođe, značajan rast na godišnjem nivou ostvaren je kod naplate poreza na dodatu vrijednost, dominantno zbog dinamike povraćaja ove kategorije poreza, koja je od početka godine ubrzana od strane Poreske uprave, imajući u vidu akumulirane iznose zahtjeva za povraćajima iz prethodnog perioda.

Povećani izdaci za transfere po osnovu prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja, usljed povećanja minimalne penzije, usloveli su rast javnih rashoda budžeta na godišnjem nivou, dok je smanjenje realizovanih u odnosu na planirane rashode u najvećoj mjeri posljedica smanjenja rashoda po osnovu transfera institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru. Uzimajući u obzir ostvarene prihode i realizovane rashode u prvom kvartalu 2024. godine, gotovinski suficit javnih finansija iznosio je 12,88 miliona eura ili 0,18% BDP-a.

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija, na kraju marta 2024. godine bruto državni dug iznosio je 4.667,95 miliona eura ili 66,36% BDP-a i u odnosu na kraj prethodne godine povećan je za 14,98%, usljed rasta spoljnog duga, po osnovu emisije euroobveznica. Od ukupnog iznosa državnog duga, na unutrašnji dug odnosilo se 511,29 miliona eura (7,27% BDP-a), a na spoljni dug 4.156,66 miliona eura (59,09% BDP-a). Neto državni dug iznosio je 3.893,71 milion eura (55,36% BDP-a).

Tokom prvog kvartala 2024. godine bankarski sektor u Crnoj Gori poslovao je sigurno i stabilno. Zabilježen je rast aktive banaka, po osnovu rasta kredita i ulaganja u hartije od vrijednosti. Na strani pasive zabilježen je pad depozita i kapitala, a zabilježen je i rast pozajmica. Na kraju marta 2024. godine likvidna aktiva banaka iznosila je 1.288,74 miliona eura, što predstavlja pad od 23,24% u odnosu na uporedni period, odnosno pad od 19,33% u odnosu na kraj prethodne godine.

¹ ZZZ CG revidirao stope nezaposlenosti za 2023. godinu.

Depoziti su povećani za 2,77% (na nivo od 5.333,29 miliona eura) u odnosu na uporedni period, dok su u odnosu na kraj prethodne godine bili niži za 2,56%. Ukupni krediti banaka na kraju marta 2024. godine iznosili su 4.259,61 miliona eura, što predstavlja rast od 11,00% na godišnjem nivou, odnosno rast od 4,01% u odnosu na decembar prethodne godine. Nekvalitetni krediti iznosili su 210,11 miliona eura, odnosno 4,93% ukupnih kredita (pad učešća od 0,69 pp na godišnjem nivou, odnosno pad učešća od 0,09 pp u odnosu na kraj prošle godine). U posmatranom periodu bankarski sektor ostvario je pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 36,67 miliona eura, što predstavlja rast od 24,31% u odnosu na isti period prethodne godine.

S namjerom da doprinese očuvanju životnog standarda građana Crne Gore, Centralna banka je u martu 2024. godine pokrenula inicijativu za smanjenje kamatnih stopa na kredite koje crnogorske banke odobravaju stanovništvu. Ovu inicijativu podržale su sve poslovne banke i kreirale specijalne akcijske ponude kredita namjenjenih stanovništvu.

Na kraju marta 2024. godine bilansna suma MFI iznosila je 95,17 miliona eura i što predstavlja rast od 17,74% na godišnjem nivou, odnosno rast od 5,59% u odnosu na kraj prethodne godine. Finansijski rezultat MFI iznosio je 924.000 eura i niži je za 28,54% u odnosu na uporedni period. Bilansna suma faktoring društava iznosila je 7,98 miliona eura, što predstavlja rast od 0,88% na godišnjem nivou, odnosno pad od 1,47% u odnosu na kraj prethodne godine. Društva za otkup potraživanja imala su bilansnu sumu od 8,35 miliona eura, što predstavlja pad od 7,69% na godišnjem nivou, odnosno rast od 0,78% u odnosu na decembar prošle godine. Investiciono-razvojni fond (IRF) imao je bilansnu sumu od 424,62 miliona eura, što predstavlja godišnji pad od 3,84%, dok u odnosu na decembar prošle godine bilježi pad od 2,10%. Finansijski rezultat IRF-a iznosio je 3,18 miliona eura na kraju marta tekuće godine, što predstavlja godišnje povećanje od 84,43%, za dok je u odnosu na kraj prethodne godine manji za 67,80%.